

איך מצילים את העסקים הערבים

אחמד דראושה

לפי נתוני סקר "עסקים בבעלות ערבית" של מינהל מחקר וכלכלה במשרד העבודה והרווחה, כ- 10% מכלל העסקים בישראל הם בבעלות ערבית, 96% מהם מוגדרים כעסקים קטנים שמעסיקים כ- 67% מכוח העבודה הערבי.

עם פרוץ משבר הקורונה, למעט עסקים שהוגדו חיוניים, מרבית העסקים הערבים נסגרו ונבלמה פעילותם העסקית, ורובם נקלעו למצוקות אשראי ומימון, זאת לצד המשך ההוצאות השוטפות של העסק, כך שקיים חשש ממשי לגבי שרידותם של עסקים רבים לאחר המשבר.

שלושה מכשולים עיקריים מקשים על ההישרדות של העסקים הערבים, הנשענים בעיקר על הכנסות מתזרים יומי שנפגע קשות במשבר הנוכחי. ראשית, תוכניות הסיוע הממשלתיות שעליהן הכריזה הממשלה (35 מיליארד שקל לעסקים קטנים ובינוניים), לא מותאמות לצרכי העסקים הערביים, וקיימת סבירות גבוהה שאלה לא יזכו לקבל תמיכה.

שנית, שורה של חסמים תקציביים-פיננסיים ניצבים בפני העסקים ומונעים מהם לשרוד. כך למשל עפ"י נתונים שהציגה הרשות לפיתוח כלכלי במשרד לשוויון חברתי, מתוך 2,000 בקשות להלוואה בערבות מדינה, פחות מ- 3% אושרו לעסקים בבעלות ערבית.

שלישית, היעדר אזורי תעשייה ומסחר ביישובים הערבים מחליש את הרשויות המקומיות. די לציין כי רק 29% מתקציבי הרשויות המקומיות הערביות מקורם בהכנסות עצמיות, לעומת 66% ברשויות המקומיות היהודיות כדי להצביע על המצוקה הכלכלית של הרשויות הערביות.

העסקים בחברה הערבית נכנסו חלשים למשבר, וכל צמצום בפעילותם הכלכלית תחליש אותם עוד יותר. לפי נתוני הלמ"ס כ- 65% מהמועסקים הערבים מועסקים בעסקים קטנים, ולכן כל פגיעה בפעילות העסקים תביא לעלייה במספר המובטלים (רק בחודשיים האחרונים נפלטו קרוב ל 178,000 עובדים ערבים משוק העבודה) ולתלות יתר בגורמי הרווחה.

אז מה צריך לעשות? ראשית על הממשלה לבדוק את ההתאמה בין התכניות שעליהן הכריזה לבין המשק הערבי ובהתאם לקבוע תכנית ריאלית לטיפול במשבר. מחקר זה ראוי שיכלול שקיפות בפרסום נתונים באופן שוטף כדי לאפשר אנליזה והסקת מסקנות, וכדי להקל על פעילות הארגונים השונים וארגוני החברה האזרחית לתמיכה בעסקים ועצמאיים בעת משבר.

שנית, המציאות מחייבת קביעת מסלול מותאם הלוואות לעסקים מהחברה הערבית בקרן הלוואות בערבות המדינה, תוך קביעת יעד ריאלי להגברת זכאויות, ע"י הורדת הסיכון הבנקאי באמצעות העלאת ערבות המדינה מ-15% ל-30% כמקובל בחלק ממדינות ה OECD, עם פריסה רחבה וריבית מותאמת לתנאי וכוח ההחזר. זאת בנוסף להרחבת דחיית תשלומי מיסים מוסדיים עד סוף שנת 2020, כדי להבטיח מרווח תזרימי לעסקים, ופטור מתשלומי ארנונה עסקית עד ליולי 2020, מועד החזרה הצפוי לשגרה עסקית מלאה. רביעית, קביעת מנגנון פיצוי לעסקים שהיקף פעילותם העסקית נבלם באופן מלא בחודשים מרץ – מאי (חודשי המשבר) לרבות מסעדות ועסקי תיירות. בנוסף, יצירת מנגנון סבסוד שכר עובדים שהוצאו לחל"ת לתקופה של עד 3 חודשים בהיקף של 50%.

להמלצות אלה נדרשת גם הרחבת הפעילות העסקית של הבנקים בחברה הערבית, על ידי הסרת חסמים במתן אשראי ומלוות מותאמים לצורכי העסקים הערביים, והגברת האמון מצד הבנקים בפעילות עסקים ויזמים ערבים; הגברת שיתוף הפעולה עם משרד

הכלכלה על קביעת תוכנית לעידוד שילוב תעשיינים ותעשיות ערביות; שילוב מומחים מהחברה הערבית בפורומים ובצוותי העבודה הציבוריים, הדנים בקביעת מדיניות ובהכנת תוכניות להתנעת הכלכלה בחברה הערבית; הקצאת תקציבים ייעודיים להבטחת ההנגשה של כלל השירותים הממשלתיים בשפה הערבית, שילוב נציגים ערבים בהסברה של כלל משרדי הממשלה.

לכאורה, רשימת הדרישות רחבה, אבל במונחי עלות תועלת צריך לזכור כי עידוד העסקים בחברה הערבית יניב תוצאות חיוביות הן לחברה הערבית – על ידי עליה ברמת החיים ומציאת מקומות תעסוקה למובטלים, והן למשק הישראלי כולו – על ידי הגדלת הפריון, צמצום הפערים וחיזוק הלכידות החברתית.

הכותב הוא מנהל פרויקטים באינג'אז, המרכז המקצועי לקידום הרשויות המקומיות הערביות, ורכז הוועדה לקידום עסקים ויזמות, בוועד הארצי של ראשי הרשויות הערביות